

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานสิ่งแวดล้อมและควบคุมมลพิษที่ 11

เรื่อง ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อขับเคลื่อนการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่รับผิดชอบปีงบประมาณ พ.ศ. 2569

เอกสารฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อสรุปและวิเคราะห์สถานการณ์การจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่จังหวัด นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ โดยอ้างอิงจากข้อมูลการยกระดับสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ไม่ถูกต้อง เพื่อเสนอเป็นแนวทางให้ท่านพิจารณาสั่งการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเตรียมความพร้อมและขับเคลื่อนการดำเนินงานในปีงบประมาณ พ.ศ. 2569 ต่อไป

1. สรุปสถานการณ์ภาพรวม

สถานการณ์การจัดการขยะมูลฝอยในภาพรวมของประเทศยังคงน่ากังวล โดยมีสถานที่กำจัดขยะที่ไม่ถูกต้องสูงถึงร้อยละ 93 – 95 ในขณะที่ดำเนินการถูกต้องเพียงร้อยละ 5 – 7 เท่านั้น ซึ่งนำไปสู่ปัญหามลพิษข้ามภาค แนวทางหลักของประเทศมุ่งเน้นการจัดการขยะในรูปแบบรวมกลุ่มพื้นที่ (Cluster) และการแปรรูปขยะเป็นพลังงาน (WTE) ซึ่งสถานการณ์ในพื้นที่รับผิดชอบ 4 จังหวัดมีลักษณะดังนี้

- **จังหวัดนครราชสีมา** มีทิศทางที่ชัดเจนในการใช้โครงการแปรรูปขยะเป็นพลังงาน (WTE) เป็นศูนย์กลางในการจัดการขยะ โดยมีโครงการสำคัญที่ อบต.นากลาง และ ทน.นครราชสีมา และมีเป้าหมายให้สถานที่กำจัดขยะขนาดเล็กที่ไม่ถูกต้องจำนวนมากปิดตัวลงแล้วขนส่งขยะไปกำจัดที่โรงงาน WTE
- **จังหวัดชัยภูมิ** เผชิญความท้าทายที่ซับซ้อนกว่า โดยเฉพาะปัญหาที่ตั้งของบ่อขยะบางแห่งอยู่ในเขตป่าไม้ แนวทางหลักคือการปิดพื้นที่เหล่านี้และฟื้นฟูเป็น "Waste to Forest" พร้อมทั้งขนส่งขยะไปรวมที่ศูนย์กำจัดหลักของจังหวัด
- **จังหวัดบุรีรัมย์และสุรินทร์** มีลักษณะคล้ายคลึงกันคือ สถานที่กำจัดขยะส่วนใหญ่เป็นแบบเทกองหรือใช้เตาเผาที่ไม่มีระบบบำบัดอากาศ ข้อเสนอหลักคือให้ปิดสถานที่เหล่านี้และจัดระบบขนส่งขยะไปยังเจ้าภาพกลุ่มพื้นที่หลักภายในจังหวัด เช่น ทต.บ้านกรวด ทต.สตึก (บุรีรัมย์) หรือ อบต.ท่าตูม ทต.สังขะ (สุรินทร์)

2. การวิเคราะห์ประเด็นปัญหาและอุปสรรคสำคัญ

การขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวยังคงเผชิญกับอุปสรรคเชิงโครงสร้างที่สำคัญ 4 ด้าน ดังนี้

1. **ปัญหาการรวมกลุ่มพื้นที่ (Cluster) ไม่เป็นผลสำเร็จ** องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) หลายแห่งไม่นำขยะไปกำจัดยังเจ้าภาพกลุ่มพื้นที่ เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณค่าขนส่ง หรือพบว่ามีสถานที่อื่นที่รับกำจัดในราคาที่ถูกลง (แม้จะไม่ถูกต้อง) นอกจากนี้ศักยภาพของเจ้าภาพเองก็เป็นปัจจัยสำคัญ
2. **ปัญหาด้านงบประมาณ** อปท. ขาดแคลนงบประมาณในหลายมิติ ตั้งแต่การจัดหารถเก็บขยะ การศึกษาความเหมาะสมของโครงการ ไปจนถึงการออกแบบระบบกำจัดที่ถูกต้อง รวมถึงมีปัญหาในการบังคับใช้การจัดเก็บค่าธรรมเนียมจัดการขยะจากประชาชน
3. **ปัญหาข้อกฎหมายและพื้นที่ตั้ง** การขออนุญาตใช้พื้นที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความล่าช้า โดยเฉพาะกรณีของจังหวัดชัยภูมิที่มีที่ตั้งอยู่ในเขตป่า นอกจากนี้ยังมีประเด็นข้อขัดแย้งกับประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียง
4. **ปัญหาการฟ้องร้องและการต่อต้านจากภาคประชาชน** โดยเฉพาะโครงการ WTE ขนาดใหญ่ในจังหวัดนครราชสีมา มักเผชิญกับการฟ้องร้องในประเด็นการคัดเลือกเอกชน และการร้องเรียนผลกระทบจากประชาชนในพื้นที่

3. ข้อเสนอแนะเพื่อสังการสำหรับปีงบประมาณ พ.ศ. 2569

เพื่อให้การขับเคลื่อนการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมาย จึงมีข้อเสนอแนะเพื่อพิจารณาสังการหน่วยงานภายในที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ด้านการขับเคลื่อนการรวมกลุ่มพื้นที่ (Cluster)
 - สังการให้ ส่วนงานที่รับผิดชอบด้านการส่งเสริม อปท. จัดทำแผนปฏิบัติการเชิงรุกในการประสานงานกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและจังหวัด เพื่อสร้างกรอบแนวทางและปัจจัยจูงใจที่ชัดเจนให้ อปท. ขนาดเล็กนำขยะเข้าระบบของเจ้าภาพกลุ่มพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม โดยอาจพิจารณาการจัดทำบันทึกข้อตกลง (MOU) ระดับจังหวัดเป็นเครื่องมือ
2. ด้านการแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่และกฎหมาย
 - สังการให้ ส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายเป็นหน่วยงานกลาง (Focal Point) เฝ้าติดตามการขออนุญาตใช้พื้นที่ โดยเฉพาะกรณีเร่งด่วนในจังหวัดชายภูมิที่ต้องดำเนินการเป็น Waste to Forest โดยให้ประสานงานกับคณะกรรมการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยจังหวัดอย่างใกล้ชิดเพื่อแก้ไขปัญหา
3. ด้านการสนับสนุนด้านงบประมาณและวิชาการ
 - สังการให้ ฝ่ายแผนงานและประเมินผล วิเคราะห์และชี้เป้าแหล่งงบประมาณอื่น ๆ ให้แก่อปท. เช่น งบประมาณกลุ่มจังหวัดหรือแผนพัฒนาจังหวัด และให้ส่วนงานวิชาการจัดอบรมให้ความรู้แก่อปท. เกี่ยวกับการกำหนดและบังคับใช้ค่าธรรมเนียมตามกฎกระทรวง พ.ศ. 2567 เพื่อให้ อปท. มีรายได้ในการบริหารจัดการตนเอง
4. ด้านการสื่อสารและสร้างการมีส่วนร่วม
 - สังการให้ ส่วนงานที่รับผิดชอบด้านการประชาสัมพันธ์และการมีส่วนร่วม จัดทำแผนสื่อสารเชิงรุกสำหรับพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อความขัดแย้งสูง โดยเฉพาะพื้นที่โครงการ WTE ในจังหวัดนครราชสีมา โดยเน้นการชี้แจงทำความเข้าใจอย่างต่อเนื่องและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างจริงจัง เพื่อลดปัญหาการฟ้องร้องและการต่อต้านโครงการ

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาสังการต่อไป

ขั้นตอน วิธีการ เทคนิคการขับเคลื่อนการรวมกลุ่มพื้นที่ (Cluster)

แสดงวิธีคิด

การขับเคลื่อนการจัดการขยะมูลฝอยแบบกลุ่มพื้นที่ (Cluster) เป็นแนวทางที่ภาครัฐส่งเสริมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีขั้นตอน วิธีการ และเทคนิคที่สำคัญ ดังนี้

ขั้นตอนและวิธีการขับเคลื่อน

สามารถแบ่งกระบวนการออกเป็น 3 ระยะหลัก

ระยะที่ 1: การเตรียมการและจัดตั้งกลุ่มพื้นที่ (Initiation and Planning)

- จัดตั้งคณะทำงานระดับจังหวัด:** ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้ง "คณะกรรมการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยจังหวัด" เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อน โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัด สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด และหน่วยงานส่วนกลางในพื้นที่ (เช่น สคพ.) เข้าร่วม
- ประเมินสถานการณ์และศักยภาพ:**
 - รวบรวมข้อมูลปริมาณขยะ สถานที่กำจัดขยะเดิม และเส้นทางการเก็บขนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ทุกแห่ง
 - วิเคราะห์ความเหมาะสมทางภูมิศาสตร์ ระยะทางการขนส่ง และปริมาณขยะ เพื่อกำหนดขอบเขตของกลุ่มพื้นที่
- กำหนด อปท. เจ้าภาพ (Host) และ อปท. สมาชิก:**
 - คัดเลือก อปท. ที่มีศักยภาพเป็นศูนย์กลางกำจัดขยะ (อปท. เจ้าภาพ) โดยพิจารณาจากความพร้อมด้านพื้นที่ งบประมาณ และบุคลากร
 - ประสานงานกับ อปท. อื่นๆ ในพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อเข้าร่วมเป็นสมาชิก
- จัดทำข้อตกลงความร่วมมือ (MOU):** อปท. เจ้าภาพ และ อปท. สมาชิก จัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมืออย่างเป็นทางการ เพื่อกำหนดบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ อัตราค่าบริการ และแนวทางการบริหารจัดการร่วมกัน

ระยะที่ 2: การพัฒนาระบบศูนย์กำจัดขยะกลาง (Implementation)

- ศึกษาความเหมาะสมและออกแบบ:**
 - อปท. เจ้าภาพ ดำเนินการศึกษาคความเหมาะสมและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (EIA)
 - ออกแบบรายละเอียดทางวิศวกรรมของศูนย์กำจัดขยะมูลฝอย โดยเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับปริมาณและประเภทของขยะ เช่น ระบบหมักทำปุ๋ย โรงไฟฟ้าขยะ (WTE) หรือการฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล
- ขออนุญาตและจัดหาพื้นที่:** ดำเนินการขออนุญาตใช้พื้นที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ถูกต้องตามกฎหมาย
- จัดหาแหล่งงบประมาณ:** แสวงหาการสนับสนุนงบประมาณจากแหล่งต่างๆ เช่น งบอุดหนุนจากรัฐบาล งบพัฒนาจังหวัด/กลุ่มจังหวัด หรือการร่วมลงทุนกับภาคเอกชน (PPP)
- ก่อสร้างและพัฒนาระบบ:** ดำเนินการก่อสร้างศูนย์กำจัดขยะฯ และจัดระบบเก็บขนที่มีประสิทธิภาพ เพื่อรองรับขยะจาก อปท. สมาชิก

ระยะที่ 3: การบริหารจัดการและดำเนินการ (Operation and Management)

- บริหารจัดการศูนย์:** อปท. เจ้าภาพวางระบบการบริหารจัดการศูนย์ให้มีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านบุคลากร เครื่องจักร และการเงิน

2. **กำกับติดตามและประเมินผล:** คณะกรรมการระดับจังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของกลุ่มพื้นที่ให้เป็นไปตามข้อตกลงและมาตรฐานทางวิชาการ ป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
3. **บังคับใช้การเก็บค่าธรรมเนียม:** อปท. สมาชิก ต้องดำเนินการจัดเก็บค่าธรรมเนียมการจัดการขยะจากประชาชนในพื้นที่ของตนเองอย่างจริงจัง เพื่อให้มีรายได้เพียงพอสำหรับจ่ายเป็นค่าบริการให้กับ อปท. เจ้าภาพ ทำให้ระบบสามารถเลี้ยงตัวเองได้อย่างยั่งยืน

เทคนิคและปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. **ความร่วมมือและการสื่อสาร:** สร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งระหว่าง อปท. ในกลุ่มพื้นที่ จัดประชุมหารืออย่างสม่ำเสมอเพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกัน
2. **การมีส่วนร่วมของประชาชน:** ต้องสร้างความเข้าใจและส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นทาง โดยเน้นหลัก 3Rs (Reduce Reuse Recycle) เพื่อลดปริมาณขยะที่จะเข้าสู่ระบบกำจัด
3. **การสนับสนุนจากหน่วยงานกลาง:** หน่วยงานภาครัฐ เช่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และกรมควบคุมมลพิษ ควรให้การสนับสนุนด้านวิชาการ กฎระเบียบ และช่วยประสานงานแก้ไขอุปสรรคต่างๆ
4. **ความชัดเจนของข้อตกลง:** ข้อตกลง (MOU) ต้องมีความชัดเจนในทุกมิติ โดยเฉพาะเรื่อง อัตราค่ากำจัดขยะและกลไกการปรับค่าบริการในอนาคต เพื่อลดข้อขัดแย้ง
5. **การเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสม:** ควรเลือกเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ทั้งในด้านปริมาณขยะ ลักษณะทางกายภาพ และความคุ้มค่าในการลงทุนและดำเนินการ ไม่จำเป็นต้องเป็นเทคโนโลยีขั้นสูงเสมอไป

ขั้นตอน วิธีการ เทคนิค การแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่และกฎหมาย

แสดงวิธีคิด

การแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่และกฎหมายสำหรับโครงการจัดการขยะมูลฝอย โดยเฉพาะในรูปแบบกลุ่มพื้นที่ (Cluster) เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน สามารถสรุปขั้นตอน วิธีการ และเทคนิคที่สำคัญได้ดังนี้

ขั้นตอนและวิธีการ (The Process)

1. **การตรวจสอบและคัดเลือกพื้นที่เบื้องต้น (Initial Screening)**
 - **จัดทำ Checklist ทางกฎหมายและกายภาพ:** สร้างรายการตรวจสอบเบื้องต้น เช่น ผังเมือง ข้อบัญญัติท้องถิ่น ประเภทที่ดิน (ที่สาธารณะ ที่ดินเอกชน เขตป่าไม้) และเงื่อนไขทางกายภาพตามเกณฑ์ของกรมควบคุมมลพิษ (เช่น ระยะห่างจากชุมชน แหล่งน้ำ ระดับน้ำใต้ดิน)
 - **ประสานงานหน่วยงานเจ้าของพื้นที่:** ตั้งแต่เนิ่นๆ ควรทำหนังสือหารืออย่างไม่เป็นทางการไปยังหน่วยงานที่ดูแลพื้นที่เป้าหมาย เช่น กรมป่าไม้ กรมธนารักษ์ หรือ ส.ป.ก. เพื่อตรวจสอบสถานะและเงื่อนไขการใช้ประโยชน์ที่ดิน
2. **การจัดทำเอกสารและยื่นขออนุญาตอย่างเป็นทางการ (Formal Application)**
 - **เตรียมเอกสารหลักฐาน:** จัดเตรียมเอกสารสำคัญให้ครบถ้วน เช่น โครงการรายละเอียด แบบแปลนแผนผัง รายงานการศึกษาความเหมาะสม และรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) สำหรับโครงการขนาดใหญ่
 - **ยื่นเรื่องผ่านกลไกจังหวัด:** เสนอเรื่องเข้าสู่การพิจารณาของ "คณะกรรมการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยจังหวัด" เพื่อให้คณะกรรมการฯ เป็นกลไกหลักในการประสานงาน

นและให้ความเห็นชอบในระดับจังหวัด ก่อนส่งเรื่องไปยังหน่วยงานผู้มีอำนาจอนุญาตตามกฎหมาย

3. กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation)

- **จัดเวทีรับฟังความคิดเห็น:** จัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548
- **ชี้แจงข้อมูลอย่างโปร่งใส:** นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับโครงการ มาตรการป้องกันผลกระทบ และประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับอย่างชัดเจนและตรงไปตรงมา
- **จัดตั้งคณะกรรมการไตรภาคี:** ในกรณีที่มีข้อขัดแย้งสูง อาจพิจารณาจัดตั้งคณะกรรมการร่วม 3 ฝ่าย (ภาครัฐ เอกชน/ผู้ประกอบการ และประชาชน) เพื่อร่วมกันตรวจสอบและหาทางออก

4. การติดตามและเร่งรัดกระบวนการ (Follow-up and Acceleration)

- **กำหนดผู้ประสานงานหลัก (Focal Point):** มอบหมายให้มีเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการติดตามความคืบหน้าของเรื่องกับหน่วยงานต่างๆ
- **ใช้กลไกการประชุม:** นำปัญหาอุปสรรคที่ล่าช้าเข้าสู่การพิจารณาในที่ประชุมระดับจังหวัด เช่น การประชุมคณะกรรมการจัดการสิ่งปฏิกูลฯ หรือการประชุมกรรมการจังหวัด เพื่อให้ผู้ว่าราชการจังหวัดช่วยสั่งการและเร่งรัด

เทคนิคและแนวทางสู่ความสำเร็จ

1. เทคนิค "ทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย" (Simplification):

- **ใช้กฎหมายท้องถิ่นเป็นเครื่องมือ:** หากเป็นไปได้ ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ใช้อำนาจตาม พ.ร.บ. การสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และ พ.ร.บ. รักษาความสะอาดในการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อควบคุมการจัดการขยะ ซึ่งจะทำให้การดำเนินการในพื้นที่ที่มีความคล่องตัวกว่าการออกอนุญาตจากกฎหมายส่วนกลางเพียงอย่างเดียว
- **เลือกพื้นที่ที่มีปัญหาน้อยที่สุด:** ให้ความสำคัญกับพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษาของ อปท. หรือที่ดินสาธารณประโยชน์ที่อยู่ในความดูแลของกระทรวงมหาดไทยก่อนเป็นอันดับแรก เพื่อหลีกเลี่ยงกระบวนการขออนุญาตที่ซับซ้อนกับหน่วยงานอื่น

2. เทคนิค "การประสานงานเชิงรุก" (Proactive Coordination):

- **สร้างความสัมพันธ์:** ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่โครงการควรสร้างความสัมพันธ์อันดีและเข้าพบเพื่อหารือกับหน่วยงานเจ้าของพื้นที่และผู้มีอำนาจอนุญาตอย่างสม่ำเสมอ ไม่ใช่แค่การส่งหนังสือไป-กลับ
- **แต่งตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจ:** ในกรณีที่ซับซ้อน เช่น กรณีที่ดินในเขตป่าไม้ที่ขั้วภูมิควรมีการจัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจร่วมกันระหว่างจังหวัด กรมป่าไม้ และ อปท. เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันโดยเฉพาะ

3. เทคนิค "เปลี่ยนผู้คัดค้านเป็นแนวร่วม" (Stakeholder Engagement):

- **สร้างประโยชน์ร่วม:** ออกแบบโครงการให้ชุมชนโดยรอบได้รับประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม เช่น การจ้างงานคนในพื้นที่ การจัดตั้งกองทุนพัฒนาชุมชน หรือการนำพลังงาน/ปุ๋ยที่ได้จากโครงการมาให้ชุมชนใช้ในราคาพิเศษ
- **ดึงแกนนำเข้าร่วมเป็นกรรมการ:** เชิญผู้นำชุมชนหรือตัวแทนกลุ่มผู้คัดค้านเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการติดตามตรวจสอบโครงการ เพื่อสร้างความโปร่งใสและความไว้วางใจ

การแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่และกฎหมายต้องอาศัยทั้งการดำเนินการตามขั้นตอนที่ถูกต้อง การสื่อสารที่ดี และการประสานงานอย่างมีกลยุทธ์ เพื่อให้โครงการสามารถดำเนินการได้สำเร็จและได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วน

ขั้นตอน วิธีการ เทคนิคการสนับสนุนด้านงบประมาณและวิชาการ

แสดงวิธีคิด

การสนับสนุนด้านงบประมาณและวิชาการแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายการจัดการขยะให้ประสบความสำเร็จ เนื่องจาก อปท. ส่วนใหญ่ยังขาดความพร้อมทั้งสองด้านนี้ ต่อไปนี้คือขั้นตอน วิธีการ และเทคนิคที่สามารถนำไปปรับใช้ได้

1. การสนับสนุนด้านงบประมาณ (Financial Support)

ปัญหาหลักของ อปท. คือการขาดแคลนงบประมาณในการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานที่มีมูลค่าสูง การสนับสนุนจึงต้องเน้นการปลดล็อกข้อจำกัดและชี้ช่องทางในการเข้าถึงแหล่งทุน

ขั้นตอนและวิธีการ

1. การวิเคราะห์และชี้เป้าแหล่งงบประมาณ:

- งบอุดหนุนเฉพาะกิจ: ประสานงานกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (สกล.) เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณโดยตรงสำหรับโครงการจัดการขยะ
- งบประมาณจังหวัด/กลุ่มจังหวัด: ผลักดันโครงการจัดการขยะให้ถูกบรรจุเข้าไปใน "แผนพัฒนาจังหวัด" หรือ "แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด" ซึ่งจะช่วยให้สามารถใช้งบประมาณในส่วนนี้ได้ เป็นการบูรณาการปัญหาสิ่งแวดล้อมเข้ากับยุทธศาสตร์การพัฒนาในภาพรวม
- กองทุนสิ่งแวดล้อม: ให้คำแนะนำ อปท. ในการจัดทำข้อเสนอโครงการเพื่อขอรับเงินอุดหนุนจากกองทุนสิ่งแวดล้อม ตามมาตรา 90 แห่ง พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติฯ
- การร่วมลงทุนกับภาคเอกชน (Public-Private Partnership: PPP): สำหรับโครงการขนาดใหญ่ เช่น โรงไฟฟ้าขยะ (WTE) ให้คำแนะนำขั้นตอนและรูปแบบการร่วมลงทุนกับเอกชน เพื่อลดภาระทางการเงินของภาครัฐ

2. การสร้างความมั่นคงทางการเงินให้ อปท. (Financial Sustainability):

- บังคับใช้กฎหมายค่าธรรมเนียม: จัดอบรมและให้คำปรึกษาแก่ อปท. ในการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อจัดเก็บ "ค่าธรรมเนียมการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย" ตามอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง พ.ศ. 2567 เพื่อให้ อปท. มีรายได้ของตนเองสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน (O&M) และสามารถเลี้ยงตัวเองได้ในระยะยาว
- พัฒนารูปแบบธุรกิจจากขยะ: ส่งเสริมให้ อปท. มองขยะเป็นทรัพยากร เช่น การสนับสนุนให้มีระบบคัดแยกขยะเพื่อจำหน่ายวัสดุรีไซเคิล หรือการแปรรูปขยะอินทรีย์เป็นปุ๋ยเพื่อสร้างรายได้เสริม

เทคนิคการขับเคลื่อน

- เทคนิค "พี่เลี้ยงทางการเงิน (Financial Mentor)": ให้องค์กรส่วนภูมิภาค เช่น สคพ. ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในการให้คำปรึกษา จัดทำเอกสารคำขอของบประมาณ และเชื่อมโยง อปท. กับแหล่งทุนต่างๆ
- เทคนิค "การจัดลำดับความสำคัญโครงการ (Project Prioritization)": ช่วยเหลือจังหวัดในการประเมินและจัดลำดับความสำคัญของโครงการจัดการขยะที่มีความจำเป็นเร่งด่วนและมีความเป็นไปได้สูงสุด เพื่อเสนอของบประมาณอย่างมีกลยุทธ์และมีโอกาสได้รับการอนุมัติสูง
- การสร้างต้นแบบความสำเร็จ: ผลักดันให้เกิดโครงการนำร่องที่ประสบความสำเร็จอย่างน้อย 1-2 แห่งในพื้นที่ เพื่อใช้เป็นตัวอย่างในการขยายผลและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ อปท. อื่นๆ

2. การสนับสนุนด้านวิชาการ (Technical Support)

อปท. ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการวางแผน ออกแบบ และบริหารจัดการระบบกำจัดขยะที่ซับซ้อนและต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูง

ขั้นตอนและวิธีการ

1. การให้ความรู้และพัฒนาศักยภาพ:

- จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ: จัดอบรมในหัวข้อที่จำเป็น เช่น การเลือกเทคโนโลยีกำจัดขยะที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่, ขั้นตอนการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA), การบริหารจัดการศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยรวม, และเทคนิคการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน
- จัดทำคู่มือและเอกสารมาตรฐาน: พัฒนาคู่มือหรือแนวปฏิบัติ (Guideline) ที่เข้าใจง่ายสำหรับ อปท. ในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผนจนถึงการปฏิบัติการ

2. การให้คำปรึกษาทางเทคนิคเชิงลึก:

- คลินิกให้คำปรึกษา: จัดตั้งหน่วยให้คำปรึกษา (อาจเรียกว่า "คลินิกขยะ") โดยมีผู้เชี่ยวชาญจาก สคพ. หรือหน่วยงานกลางคอยให้คำแนะนำแก่ อปท. เป็นรายกรณี
- สนับสนุนการศึกษาความเหมาะสม (Feasibility Study): ช่วยเหลือ อปท. ในการจัดทำ TOR (Terms of Reference) และกำกับดูแลการศึกษาความเหมาะสมของโครงการให้เป็นไปตามหลักวิชาการที่ถูกต้อง

3. การสร้างเครือข่ายและแลกเปลี่ยนเรียนรู้:

- จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้: สร้างพื้นที่ให้ผู้ปฏิบัติงานจาก อปท. ต่างๆ ได้มาแลกเปลี่ยนประสบการณ์และบทเรียนการทำงานซึ่งกันและกัน
- การศึกษาดูงาน: นำคณะผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของ อปท. ไปศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการจัดการขยะ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและนำแนวทางมาปรับใช้

เทคนิคการขับเคลื่อน

- เทคนิค "ทีมสนับสนุนทางวิชาการเคลื่อนที่ (Mobile Technical Team)": จัดทีมผู้เชี่ยวชาญลงพื้นที่เพื่อให้คำปรึกษา ณ ที่ตั้งของ อปท. (On-site Coaching) เพื่อให้เข้าใจปัญหาหน้างานและให้คำแนะนำได้อย่างตรงจุด
- การใช้ระบบ "Platform" กลาง: พัฒนาเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันที่เป็นศูนย์รวมข้อมูลทางวิชาการ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตัวอย่างโครงการที่ดี และเป็นช่องทางให้ อปท. สามารถขอรับคำปรึกษาทางออนไลน์ได้
- การแปลเทคนิคให้เป็นเรื่องง่าย: ย่อยข้อมูลทางวิชาการที่ซับซ้อนให้อยู่ในรูปแบบที่เข้าใจง่าย เช่น อินโฟกราฟิก วิดีโอสั้น หรือสรุปข้อมูลสำคัญสำหรับผู้บริหาร เพื่อให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างรวดเร็วและถูกต้อง

ขั้นตอน วิธีการ เทคนิค การสื่อสารและสร้างการมีส่วนร่วม

แสดงวิธีคิด

การสื่อสารและสร้างการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินโครงการจัดการขยะ โดยเฉพาะโครงการขนาดใหญ่หรือโครงการที่อาจมีผลกระทบต่อชุมชน เช่น โรงไฟฟ้าขยะ (WTE) หรือศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยรวม (Cluster) การดำเนินการในเรื่องนี้มีประสิทธิภาพจะช่วยลดความขัดแย้ง ป้องกันปัญหาการต่อต้าน และสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นได้

ต่อไปนี้เป็นขั้นตอน วิธีการ และเทคนิคที่สำคัญ

หลักการสำคัญ (Core Principles)

- **ความโปร่งใส (Transparency):** เปิดเผยข้อมูลโครงการอย่างตรงไปตรงมา ทั้งข้อดีและข้อกังวลที่อาจเกิดขึ้น
 - **การสื่อสารสองทาง (Two-Way Communication):** ไม่ใช่แค่การประชาสัมพันธ์จากภาครัฐ แต่ต้องเป็นการรับฟังความคิดเห็นและข้อกังวลจากประชาชนอย่างแท้จริง
 - **ความครอบคลุม (Inclusivity):** ต้องแน่ใจว่าทุกกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งผู้ที่เห็นด้วย ผู้ที่คัดค้าน และกลุ่มเปราะบาง ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ
 - **ความต่อเนื่อง (Consistency):** การสื่อสารต้องทำอย่างสม่ำเสมอในทุกระยะของโครงการ ไม่ใช่เฉพาะช่วงที่จะขออนุญาตเท่านั้น
-

ขั้นตอนและวิธีการ (แบ่งตามระยะโครงการ)

ระยะที่ 1: ระยะเตรียมการและวางแผนโครงการ (Planning & Initiation Phase)

- เป้าหมาย: สร้างความเข้าใจพื้นฐาน ระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และเปิดช่องทางการสื่อสาร
- ขั้นตอนและวิธีการ:
 1. **วิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Mapping):** จัดทำแผนที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด ทั้งในระดับบุคคลและกลุ่ม เช่น ประชาชนที่อาศัยโดยรอบ, ผู้นำชุมชน, กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs), สื่อมวลชนท้องถิ่น, และผู้ประกอบการในพื้นที่
 2. **ให้ข้อมูลเบื้องต้นเชิงรุก (Proactive Information Sharing):** ก่อนที่โครงการจะถูกกำหนดรายละเอียดทั้งหมด ควรเริ่มให้ข้อมูลเบื้องต้นแก่สาธารณะ เช่น ความจำเป็นของโครงการ หลักการทำงานเบื้องต้น เพื่อลดข่าวลือและความเข้าใจผิด
 3. **จัดเวทีรับฟังความคิดเห็นอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Hearing/Focus Group):** จัดประชุมกลุ่มย่อยกับกลุ่มผู้นำชุมชนหรือกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง เพื่อรับฟังข้อกังวลเบื้องต้นและนำมาประกอบการออกแบบโครงการ
 4. **จัดตั้งช่องทางการสื่อสาร:** สร้างช่องทางที่ประชาชนสามารถสอบถามข้อมูลและแสดงความคิดเห็นได้ง่าย เช่น ตั้งศูนย์ข้อมูลโครงการ, เปิด LINE Official Account หรือ Facebook Page เฉพาะกิจ

ระยะที่ 2: ระยะศึกษาความเหมาะสมและออกแบบ (Feasibility & Design Phase)

- เป้าหมาย: สร้างการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และนำข้อคิดเห็นมาปรับปรุงโครงการ
- ขั้นตอนและวิธีการ:
 1. **จัดเวทีรับฟังความคิดเห็นอย่างเป็นทางการ (Public Hearing):** จัดกระบวนการรับฟังความคิดเห็นตามกฎหมาย (เช่น ตามระเบียบสำนักนายกฯ) โดยต้องชี้แจงรายละเอียดโครงการ ผลการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) และมาตรการป้องกันแก้ไขผลกระทบอย่างละเอียด
 2. **จัดตั้งคณะกรรมการไตรภาคี:** แต่งตั้งคณะกรรมการร่วม 3 ฝ่าย ประกอบด้วยตัวแทนจาก ภาครัฐ, ผู้ประกอบการ/เจ้าของโครงการ, และภาคประชาชน เพื่อร่วมกันตรวจสอบข้อมูล ให้ข้อเสนอแนะ และติดตามการดำเนินงาน
 3. **นำประชาชนศึกษาดูงาน:** พาตัวแทนชุมชนไปดูงานในโครงการลักษณะเดียวกันที่ประสบความสำเร็จและมีการบริหารจัดการที่ดี เพื่อสร้างความมั่นใจและให้เห็นภาพการดำเนินงานจริง

ระยะที่ 3: ระยะก่อสร้างและเปิดดำเนินการ (Construction & Operation Phase)

- เป้าหมาย: สร้างความมั่นใจในการปฏิบัติตามมาตรการ และสร้างประโยชน์ร่วมกับชุมชน

- **ขั้นตอนและวิธีการ:**

1. **สื่อสารความคืบหน้าอย่างสม่ำเสมอ:** รายงานความคืบหน้าการก่อสร้างและผลการปฏิบัติตามมาตรการ EIA ให้ชุมชนทราบเป็นระยะๆ ผ่านช่องทางที่จัดตั้งไว้
2. **จัดตั้งกองทุนพัฒนารอบพื้นที่:** จัดสรรรายได้ส่วนหนึ่งของโครงการเพื่อจัดตั้งเป็นกองทุนสำหรับพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนโดยรอบ เช่น การศึกษา การพัฒนาสาธารณูปโภค หรือการส่งเสริมอาชีพ
3. **เปิดให้ชุมชนเข้าตรวจสอบ:** สร้างกลไกให้ตัวแทนชุมชน (เช่น คณะกรรมการไตรภาคี) สามารถเข้ามาสังเกตการณ์หรือตรวจสอบการทำงานของโครงการได้ตามที่ตกลงกันได้

เทคนิคที่สำคัญ

- **การใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย:** แปลศัพท์เทคนิคและข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ที่ซับซ้อนให้เป็นภาษาที่ชาวบ้านเข้าใจได้ง่าย โดยอาจใช้อินโฟกราฟิก (Infographic) หรือสื่อมัลติมีเดียช่วย
- **รับฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening):** ผู้จัดการกระบวนการต้องแสดงให้เห็นว่ารับฟังข้อกังวลของประชาชนอย่างแท้จริง ไม่ใช่แค่จัดเวทีตามขั้นตอน แต่ต้องสรุปประเด็นข้อกังวลและชี้แจงว่าจะนำไปดำเนินการต่ออย่างไร
- **สร้าง "ผู้นำสาร" ในชุมชน (Community Ambassador):** ทำงานใกล้ชิดกับผู้นำชุมชนหรือบุคคลที่ได้รับความน่าเชื่อถือ เพื่อให้เขาเหล่านั้นช่วยเป็นกระบอกเสียงในการสื่อสารข้อมูลที่ถูกต้องกับคนในพื้นที่
- **ยอมรับและจัดการกับความขัดแย้ง:** ยอมรับว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติ แต่ต้องมีกระบวนการในการจัดการความขัดแย้งนั้นอย่างสันติและสร้างสรรค์ โดยมีคนกลางที่น่าเชื่อถือเข้ามาช่วยไกล่เกลี่ย